

ІНТЕГРОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ (вибіркова)

Ступінь вищої освіти – Другий (магістерський) рівень

Освітньо-наукова програма: «Охорона та охорона навколишнього середовища»

Спеціальність: Е2 «Екологія»

Курс навчання: 2 семестр, 1 рік навчання

Кількість кредитів: 3 кредити ЄКТС

Мова викладання: українська

Дні, час, місце: вул. Львівська, буд. 15, НЛК №2, за розкладом

Консультації: вул. Львівська, буд. 15, НЛК №2, к. 408,
щотижнево за розкладом

СИЛАБУС

Викладач:	Ольга Юріївна САПКО, к.геогр.н., доцент, доцент кафедри екологічного права і контролю
Кафедра:	кафедра екологічного права і контролю
Контактна інформація:	kafedraepik@onu.edu.ua

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі здобувачами буде здійснюватися через вказаний e-mail та очні зустрічі на консультаціях.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Метою дисципліни: є формування у студентів специфічних навичок щодо інтегрованого підходу в управлінні складними природно-соціально-економічними системами.

Завданням дисципліни є: оволодіння студентами базовими знаннями та вміннями щодо: інтегрованого управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища, порядок взаємодії з іншими сферами державного управління; принципи й методи еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу територіальних систем; інформаційного забезпечення інтегрованого управління природокористуванням, в тому числі із використанням системи індексів та індикаторів сталого розвитку регіонів; системного аналізу взаємозв'язків між основними компонентами територіальних об'єктів управління (природною, соціальною, економічною) з метою вироблення збалансованих управлінських рішень.

Переквізити: базові поняття про екосистеми, природні ресурси, вплив людини на довкілля; принципи раціонального використання природних ресурсів, правові та економічні аспекти; знання нормативно-правових актів у сфері охорони навколишнього середовища; основи просторового аналізу та картографування природних ресурсів; базові знання з планування, управління та оцінки ефективності природоохоронних заходів.

Постреквізити: застосування інтегрованого підходу до розроблення регіональних програм розвитку; використання знань управління природокористуванням для оцінки ефективності екологічних заходів; розроблення систем управління ризиками у сфері природокористування; використання принципів інтегрованого управління при оцінці проектів; формування довгострокових планів раціонального використання природних ресурсів. Підготовка до написання випускних кваліфікаційних робіт відповідної тематики, підвищення загального наукового рівня підготовки еколога.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

основи управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища та порядок його взаємодії з іншими сферами державного управління; основні принципи й методи еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу територіальних систем; характер та причини виникнення економічних та екологічних конфліктів природокористування, шляхи запобігання і методи їх врегулювання; основи інформаційного забезпечення інтегрованого управління природокористуванням; основи системного аналізу взаємозв'язків між основними компонентами територіальних об'єктів управління (природною, соціальною, економічною) з метою вироблення збалансованих управлінських рішень.

вміти:

застосовувати на практиці правову й нормативно-технічну документацію з питань екологічної безпеки й раціональному природокористуванню; визначати й аналізувати проблеми впровадження інтегрованого управління на різних рівнях управління (національному, регіональному і локальному); розумно поєднувати господарські й екологічні інтереси в управлінні природокористуванням.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Курс буде викладений у формі: лекцій (16 год./ 6 год.) та практичних занять (14 год./ 4 год.), організації самостійної роботи здобувачів (60 год./80 год.).

Зміст навчальної дисципліни

Тема	Зміст	Форми робіт
Змістовий модуль 1. Основи інтегрованого управління природокористуванням		
Тема 1. Базові поняття у галузі управління природокористуванням.	Об'єкт и структура курсу. Поняття та види природокористування. Поняття про інтегроване управління екологічно безпечним природокористуванням. Поняття природно-територіального комплексу. Базові принципи еколого-збалансованого природокористування.	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;
ПР №1 Поняття про інтегроване управління	Сформулювати розуміння сутності інтегрованого управління природокористуванням (ІУП), його ролі у забезпеченні сталого розвитку та	Пояснення, дискусії; виконання практичних робіт, захист практичних робіт

Тема	Зміст	Форми робіт
природокористування м. Обґрунтування необхідності впровадження ІУП в Україні як механізму реалізації стратегії сталого розвитку. Складові та етапи інтегрованого управління природокористування м	засвоїти основні складові й етапи впровадження ІУП. Проаналізувати основні передумови та обґрунтувати необхідність впровадження ІУП в Україні. Визначити основні складові системи ІУП (економічну, екологічну, правову, управлінську, соціальну тощо). Розробити схему або короткий опис етапів процесу ІУП. Зробити висновок щодо значення інтегрованого підходу для реалізації Стратегії сталого розвитку України.	
Тема 2. Природно-ресурсний потенціал регіону та проблеми його ефективного використання ПР №2 Природно-ресурсний потенціал Одеської області. Визначення екологічних проблем регіону. Необхідність системного підходу в інтегрованому управлінні природокористування м на прикладі проблем озера Сасик та прилеглої території.	Класифікація природних ресурсів. Методи оцінки природно-ресурсного потенціалу. Комплексний підхід до використання природно-ресурсного потенціалу. Ресурсні та екологічні обмеження економічного розвитку регіону. Описати основні види природних ресурсів (водних, земельних, мінеральних, біологічних, рекреаційних) та їх значення для розвитку Одеського регіону; визначити основні екологічні загрози (забруднення водних об'єктів, деградація земель, порушення екосистем Причорномор'я); проаналізувати екологічний стан водойми, причини його погіршення та наслідків для довкілля і місцевого населення; обґрунтувати потреби комплексного вирішення проблем на прикладі озера Сасик із урахуванням екологічних, соціальних та економічних факторів; узагальнити результати роботи та сформулювати пропозиції щодо удосконалення управління природними ресурсами регіону.	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу; Пояснення, дискусії; виконання практичних робіт, захист практичних робіт
Тема 3. Екологічні конфлікти в сучасній системі природокористування .	Визначення поняття «екологічні конфлікти». Класифікація екологічних конфліктів. Територіальні та природно-ресурсні конфлікти. Причини виникнення екологічних конфліктів. Управління екологічними конфліктами.	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;
Тема 4. Інтегроване управління природокористування як механізм реалізації стратегії сталого розвитку, його	Принципи системності в управлінні та їх реалізація у практиці природокористування. Задачі, що вирішуються застосуванням інтегрованого управління природокористуванням. Складові та	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;

Тема	Зміст	Форми робіт
інформаційне забезпечення.	етапи інтегрованого управління природокористуванням. Системи індексів та індикаторів розвитку регіону. Джерела вихідної інформації.	
Змістовий модуль 2. Інтегроване управління окремими територіями та ресурсами		
Тема 5. Інтегроване управління водними ресурсами ПР №3 Інтегроване управління водними ресурсами. Діяльність басейнових рад в Україні	Мета інтегрованого управління водними ресурсами. Його ключові завдання. Поняття та принципи басейнового управління. Водоресурсний потенціал території. Процес реформування водного законодавства в Україні. Інтегроване управління річковим басейном. План управління річковим басейном. Робота Басейнових рад. Обґрунтування актуальності інтегрованого управління водними ресурсами (ІУВР) в умовах сталого розвитку. Розкриття сутності ІУВР, його основних цілей, завдань і переваг. Огляд законодавчої бази, що регулює управління водними ресурсами (Водний кодекс, положення про басейновий принцип управління). Характеристика структури, функцій та повноважень басейнових рад; приклади їх роботи у різних водогосподарських басейнах. Аналіз їхнього значення у прийнятті рішень, координації між зацікавленими сторонами та забезпеченні збалансованого водокористування. Узагальнення результатів дослідження та визначення напрямів удосконалення системи інтегрованого управління водними ресурсами в Україні.	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу; Пояснення, дискусії; виконання практичних робіт, захист практичних робіт
Тема 6. Інтегроване управління прибережними зонами. ПР №4 Інтегроване управління прибережними зонами. Аналіз конфліктогенності видів морегосподарської	Концепція комплексного управління прибережною смугою морів. Основні принципи інтегрованого управління прибережною смугою. Інтегроване управління прибережною смугою в Україні. Міжнародне співробітництво у галузі інтегрованого управління прибережною смугою. Сутність, цілі та переваги ІУПЗ як інструменту сталого розвитку. Основні природні, економічні та соціальні особливості використання прибережних територій. Огляд основних видів діяльності (рибальство, туризм, судноплавство, портова діяльність, видобуток ресурсів, рекреація тощо).	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу; Пояснення, дискусії; виконання практичних робіт, захист практичних робіт

Тема	Зміст	Форми робіт
діяльності у прибережній зоні моря (територія і акваторія)	Виявлення потенційних конфліктів між користувачами природних ресурсів; екологічні, економічні та соціальні суперечності. Пропозиції щодо впровадження інтегрованих механізмів управління та співпраці між секторами. Узагальнення результатів роботи та визначення напрямів удосконалення ІУПЗ у регіональному контексті.	
Тема 7. Інтегроване управління земельними ресурсами ПР №5 Інтегроване управління земельними ресурсами. Атрактивність ресурсів територій	Існуюча система управління земельними ресурсами та землекористуванням в Україні. Поняття та сутність інтегрованого управління землекористуванням. Принципи та інструменти інтегрованого управління землекористуванням. Особливості процесу інтегрованого управління природокористуванням. Обґрунтування значення інтегрованого управління земельними ресурсами в контексті сталого розвитку територій. Сутність ІУЗР, його мета, завдання та основні підходи до раціонального землекористування. Оцінка структури, якості та сучасного стану земельних угідь. Визначення основних екологічних і соціально-економічних загроз (ерозія, деградація, нераціональне землекористування). Поняття атрактивності; оцінка природних, економічних та рекреаційних факторів, що формують привабливість території. Напрями вдосконалення управління земельними ресурсами для забезпечення збалансованого розвитку. Узагальнення результатів роботи та пропозиції щодо ефективного використання земельних ресурсів і підвищення атрактивності територій.	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу; Пояснення, дискусії; виконання практичних робіт, захист практичних робіт
Тема 8. Інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення	Інтегрований довкіллевий дозвіл. Процедура отримання інтегрованого довкіллевого дозволу (заява, попередній розгляд, громадське обговорення). Розгляд заяви про отримання дозволу та його видача. Вимоги до змісту та умови інтегрованого довкіллевого дозволу. Критерії для визначення найкращих доступних технологій та методів управління. Єдиний державний реєстр інтегрованих довкіллевих дозволів. Перелік видів діяльності, провадження яких вимагає отримання інтегрованого	Опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;

Тема	Зміст	Форми робіт
ПР № 6 Інтегрований довікілєвий дозвіл	довкілєвого дозволу. Актуальність впровадження інтегрованого довікілєвого дозволу (ІДД) у системі екологічного управління України. Визначення ІДД, його цілі та місце в механізмі державного регулювання впливу на довкілля. Огляд законодавчих актів України та вимог ЄС щодо інтегрованого контролю забруднення. Етапи підготовки, подання документів, розгляду заяви та видачі дозволу. Основні розділи дозволу: опис діяльності, характеристики викидів, заходи зменшення впливу, моніторинг. Роль дозволу у підвищенні екологічної відповідальності підприємств, зменшенні забруднення та гармонізації з європейськими стандартами. Узагальнення результатів роботи, визначення проблем і перспектив впровадження системи інтегрованих дозволів в Україні.	Пояснення, дискусії; виконання практичних робіт, захист практичних робіт

Література

Основна

1. Сапко О.Ю. Інтегроване управління природокористуванням: конспект лекцій. Одеса, Одеський державний екологічний університет. 2024. 110 с. ISBN 978-966-186-284-4. URL:

<http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/12972/>

2. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти: Підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. Київ: НУХТ, 2022. 337 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7990/1/strategiia_staloho.pdf

3. Екосистеми і системний аналіз: наукова монографія / П.С. Гнатів, В.В. Снітинський, О.С. Нечай, О.Д. Зинюк, Т.В. Пасічник, О.В. Зеліско // за ред. П.С. Гнатіва і В.В. Снітинського. Львів: Колір ПРО, 2017. 416 с.

Додаткова

1. Управління земельними ресурсами: конспект лекцій (для магістрів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій) / І.С. Глушенкова, Т.В. Анопрієнко, І.В. Кошкалда, О.М. Трегуб; Харків. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2018. 85 с. URL:<http://eprints.kname.edu.ua/>.pdf

2. Водна стратегія України на період до 2025 р. (наукові основи) / за ред. М.І. Ромащенко, М.А. Хвесика, Ю.О. Михайлова. К., 2015. 46 с.

3. Формування моделі інтегрованого управління водними ресурсами в контексті забезпечення сталого водокористування/ Л.В. Левковська, В.М.

Мандзик //Збалансоване природокористування. 2018. № 2. С. 46-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zp_2018_2_9

4. Екологічні основи управління водними ресурсами: навч. посіб. / А.І. Томільцева, А.В. Яцик, В.Б. Мокін та ін. К.: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 200 с. (Бібліотека екологічних знань).URL:<https://iem.org.ua/images/library/4.pdf>

5. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник / Шарий Г.І., Тимошевський В.В., Міщенко Р.А., Юрко І.А. // Полтава: ПолтНТУ, 2019. 172 с.

6. Рогач С. М. Зарубіжний досвід регулювання сфери природокористування / Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Випуск 26, частина 2. С. 54 – 59. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/26_2_2019ua/12.pdf

7. Olha Sapko, Olena Vladimirova, Oleksii Burhaz. State of Implementation of European Legislation Regarding Water Resources Management, Industrial Pollution and Man-Made Hazards in Ukraine // *International Journal of Environmental Protection and Policy*. 2023; 11(1): 21-26 <http://www.sciencepublishinggroup.com/j/ijepp> doi: 10.11648/j.ijepp.20231101.13 ISSN: 2330-7528 (Print); ISSN: 2330-7536 (Online)

8. Сапко О.Ю. Впровадження принципів інтегрованого управління водними ресурсами в Україні // П'ята Всеукраїнська науково-практична конференція «Євроінтеграція екологічної політики України»: Тези доповідей. Одеса: ОДЕКУ, 2023. С. 337 – 240.

Електронні інформаційні ресурси

1. Репозитарій ОНУ імені І.І.Мечникова <https://dspace.onu.edu.ua/home>
2. Репозитарій факультету ФГМіЕ <http://eprints.library.odetu.edu.ua>
3. Бібліотека ОНУ імені І.І.Мечникова <http://lib.onu.edu.ua/>
4. <http://www.zakon.rada.gov.ua/> - Електронний портал Верховної ради України
5. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>

ОЦІНЮВАННЯ

Форма підсумкового контролю – залік.

Проведення контролю результатів навчання здобувачів відбувається відповідно до Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова URL : https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням

дистанційних технологій. Відпрацювання пропущених занять має бути регулярним за домовленістю з викладачем у години консультацій. Порядок та умови навчання регламентуються «Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ імені І.І. Мечникова» (polozorg-osvit-process_2022.pdf).

Політика щодо дедлайнів та перескладання: слід дотримуватися запропонованих у розкладі термінів складання сесії; перескладання відбувається відповідно до «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти ОНУ імені І.І. Мечникова (2020 р.)» (http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polozorg-kontrol_2022.pdf)

Політика академічної доброчесності: регламентується «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова» (polozhennya-antiplagiat-2021.pdf (onu.edu.ua))

Використання комп'ютерів/ телефонів на занятті: під час занять не дозволяється користуватися мобільними телефонами, які попередньо мають бути переведені у беззвучний режим. Електронні пристрої використовуються лише за умов наявності відповідної вимоги в навчальному завданні.

Комунікація: Всі робочі оголошення або надсилаються через старосту академгрупи на електронну пошту, або через чат академгрупи у Viber. Студенти мають регулярно перевіряти повідомлення і вчасно на них реагувати.